



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Theologia Moralis Universa**

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, insertis suo loco  
Propositionibus à S. Sede Apostolica novissimè damnatis concinnata. Et  
Per Casus Practicos exposita

Complectens LXXV. Casus Materiam de Conscientia, Legibus, Peccatis,  
Fide, Spe, Charitate, Jure, Justitia, Restitutione, Contractibus, Judiciis &  
Religione &c.

**Jansen, Leonhard**

**Coloniæ Agrippinæ, 1744**

Casus XXXVII. De natura Restitutionis & ejus Radice ex injusta  
damnificatione.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-39867**

E X

## TRACTATU

D E

## RESTITUTIONE.

## CASUS XXXVII.

De natura Restitutionis & ejus radice ex injusta damnificatione.

**R**etorius Neo-Pastor interrogatur, 1. *Quid sit restitutio?* 2. *Quæ ejus radices?* 3. *An restituere obligetur, qui desiderat vel gaudet de damno alteri illato, aut fert sententiam, quam falso putat esse injustam.* 4. *Quid de culpa lata, levi, levissima.* 5. *Quid de damno gravi cum culpa levi.* 6. *Quid si fur inadvertenter complevit materiam gravem.* 7. *Qualiter solvantur opposita.* 8. *Quid de culpa in contractu commissa.* 9. *An sufficiat sola culpa juridica.* 10. *Qualiter obligetur indirectè damnificans.* 11. *An incendens ades teneatur ad omnia in iis contenta, vel confringens vas, projiciens gemmam, &c. teneatur ad valorem incognitum? quid de occidente equum amici, quem putat esse inimici.* 12. *Quid si ex veneno incautè à te custodito moriatur inimicus diu ad necem quaesitus, vel ex furto rei levis prævideas Dominum præ mœrore moriturum vel innocentem occidendum.* 13. *Quid si fureris res Titio commissas eâ intentione*

tione

itione, ut Titio imputetur furtum, vel ponas infantem ad ados Titii, ut ipse reputetur pater. 14. An in periculo tenearis rem alienam præferre tua. 15. Quid si pereat res tibi commodata, mutuata, &c. 16. Quid de Confessario ex culpabili ignorantia suadente restitutionem, dum non est, vel contra? Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit Restitutio & quæ ejus radices?

R. I. Restitutio est juris læsi redintegratio, seu est actus justitiæ commutativæ, quo res iniquè accepta redditur, vel damnum illatum compensatur. Est necessaria necessitate præcepti: *red-date omnibus debita. ad Rom. 1.4.*

Dico: *justitia commutativa*; nam communis cum *D. Thom. q. 62. a. 1.* docet, ex læsione alterius virtutis vel justitiæ sive legalis sive distributivæ non oriri obligationem restitutionis; *Ratio est*; quia, ut inquit S. Doctor, *restituere nihil aliud est, quam iterato statuere aliquem in possessionem rei suæ, & in restitutione attenditur æqualitas rei ad rem, quæ ad justitiam commutativam pertinet, ideoque restitutio supponit læsionem juris rigorosi in re vel ad rem; sed quando violatur v. g. justitia distributiva, prætereundo digniorem, non violatur jus rigorosum, quia dignior habet tantum jus condignitatis seu majoris aptitudinis, nec res v. g. officium ante collationem est res sua, sed communitatis, ad quod cessat habere jus, si alteri fuerit collatum, quia non amplius manet res communitatis; obligatio autem restitutionis post violationem supponit manere jus, quod restitutionem exigit; eodem modo ex læsione justitiæ legalis non oritur obligatio restitutionis, nisi*

per accidens, ratione justitiæ commutativæ ple-  
rumque conjunctæ, quatenus scilicet subditi ex  
quasi contractu tenentur alere Principem, eique  
necessaria pro bono communi contribuere: E-  
contra Princeps ex tacito pacto obligatur con-  
tributiones in bonum commune impendere,  
mala reipublicæ avertere, officia dignioribus  
conferre, &c. quod si non faciat, tenetur ad  
omne damnum Reipublicæ emergens, non ex  
justitia legali vel distributiva, sed ex commutativa  
his conjuncta.

2. R. II. Radices, ex quibus obligatio resti-  
tuendi oritur, bene assignantur tres: 1. Injusta  
acceptio vel damnificatio, quando quis res al-  
terius vel malâ fide accepit vel destruxit. 2.  
Res accepta, ex hac tenetur omnis, apud quem  
res aliena sive bonâ sive malâ fide existit. 3. Con-  
tractus, potest enim homo se obligare ad in-  
demnisandum alterum, etiam si ipse res ejus nec  
detineat nec læserit; addunt alii pro quarta ra-  
dice legem; nam lege positivâ sæpe jubetur re-  
stituere, qui rem alterius nec læsit, nec detinet,  
nec contractum iniit, ut si tuum animal læsit  
meum, lege civili juberis restituere: hæc tamen  
radix reducitur ad primam, cum ejusmodi lex  
præsumat culpam, quæ si non intercesserit, non  
erit obligatio in conscientia ante sententiam ju-  
dicis.

3. QUÆR. II. Quid circa obligationem ex in-  
justa damnificatione?

R. I. Ut damnificator teneatur restituere,  
debet damnum à parte rei esse secutum; quo-  
modo enim reparabitur damnum, quod revera  
illarum non est? Hinc quamvis internè sit inju-  
stus, qui de proximi damno gaudet aut illud in-  
ferre

ferre intendit non secuto effectu, ad nullam tamen restitutionem tenetur; uti nec Judex ferens sententiam, quam falsò putat esse iniquam, nec ille, qui furatur pecuniam, quam credit esse alienam, cum tamen sit sua.

§. II. Debet damnum esse secutum ex ejus culpa; pro quo notandum, quòd culpa alia sit *Theologica*, quæ idem est quod peccatum & offensa Dei; alia *juridica*, quæ est omissio diligentia debita in asservanda vel tuenda re aliena. Hæc iterum est triplex: lata, levis, levissima; latam admittis, si non adhibes diligentiam, quam ejusdem conditionis homines adhibere solent, levem, si omittas diligentiam, quam adhibere solent diligentiores, levissimam, si non adhibes diligentiam, quam adhibere solent diligentissimi. Exempli gratiâ, rem curæ tuæ commissam relinquis ante fores, committis culpam latam; si relinquis in cubiculo sed non clauso, admittis culpam levem; si cubiculum clausisti, sed non tentasti an bene, admisisti culpam levissimam, si res tuæ custodiæ commissa auferatur; his addi solet culpa latissima seu dolus apertus, quam admittis, si rem furi tradas. Item latior seu dolus præsumptus, quam incurris, si rem relinquis in domo furis; culpa lata, latior, latissima plerumque conjunctæ sunt cum culpa *Theologica* gravi. Itaque.

Generaliter dico: *Qui damnum dedit, probabilis non tenetur restituere ex sola culpa juridica, sed adesse debet culpa Theologica, qua verè sit peccatum, nisi intercesserit contractus, de quo q. seq. vel ex damnificatione factus sit locupletior. Bannes. Sylvius 2. 2. q. 62. a. 4. Less. Sporer t. 2. c. 2. n. 41. Lug. dis. 8. n. 54. Honno, Girken q. 9.*

*dub. 3.* Ratio est, quia damnum sine culpa Theologica non est voluntarium nec moraliter imputabile, sed habet se quasi casu, vel ab amente illatum; sed nulla debetur restitutio pro damno non imputabili, casu vel ab amente illato, ergo.

¶ *R. III.* Si damnum sit in materia levi, ad obligationem restitutionis sufficit culpa venialis; si damnum sit grave, requiritur culpa Theologica gravis, vel saltem damnum plenè voluntariè illatum. Ideoque, si cum negligentia vel inadvertentia venialiter culpabili incendisti ædes, occidisti hominem, vel aliud grave damnum causasti, ad nihil teneris. *Sotus, Less. Rhedingus & Auth. cit.* Ratio est, quia tale damnum non est plenè voluntarium, & culpa venialis non est simpliciter delictum & injuria, ergo nec esse potest radix gravis obligationis: Deinde ex contractu vel voto non oritur gravis obligatio, nisi sint perfectè voluntaria, ergo nec ex damnificatione.

Nec dicas, esse obligationem restituendi aliquid proportionatum culpæ veniali. *Contra est.* Votum & contractus imperfectè voluntaria nequidem obligationem venialem inducunt, ut habet communis; ergo nec damnificatio gravis ex simili indeliberatione procedens. Deinde illa pars proportionata culpæ veniali vel est quid notabile, & tunc non erit venialis, sed mortalis obligatio delicto veniali improporcionata, vel est materia levis, & hæc determinari non poterit.

*Dixi, vel saltem damnum plenè voluntarium;* nam per accidens fieri potest, ut delictum sit veniale, damnum autem grave plenè voluntariè illatum, v.g. decies furatus es solidum, sed

expost prius advertis te complēse materiam gravem, peccasti tantum venialiter, attamen obligaris ad restitutionem, non tantum si solidi adhuc existant, vel ex iis factus sis ditior parcendo rei tuæ, sed etiam si casu perierint; Ratio est manifesta; nam quamprimum abstulisti primum solidum, tenebaris restituere eum, etsi casu periisset, ergo & secundum; idem est de reliquis, ergo teneris restituere omnes decem, & si non restituas, peccas mortaliter, quia scienter continuas damnum grave, ergo teneris sub mortali restituere non tam ob culpam venialem, quam quia totum damnum plenè scienter intulisti. Contra dicta.

Objici possunt Sequentia. 1. Omnis injuria formalis exigit reparationem, damnificatio gravis ex culpa levi est injuria formalis, ergo.

2. Hic unus damnum pati debet, vel Dominus domus omninò innocens, vel qui domum cum culpa levi incendit, est autem contra æquitatem naturalem, ut innocens potius patiat, quam qui aliqualis causa damni extitit.

3. Qui accipit rem alienam, prudenter præsumens Dominum non esse invitum, si ex post resciat reverà invitum fuisse, tenetur restituere, & tamen nullam culpam admisit.

4. Si occidas canem Titii cum intentione satisfaciendi, non peccas saltem mortaliter, & tamen obligaris restituere.

5. Si abstulisti aureum putans invincibiliter esse materiam levem, peccasti tantum venialiter; nihilominus, postquam cognoscis esse materiam gravem, teneris sub mortali restituere, etsi aureum amiseris; quia plenè scienter damnificasti in aureo.

6. Peccatum veniale causat pœnam purgatorii, & sæpè excommunicationem minorem, quæ sunt pœnæ graviores, quàm obligatio gravis restituendi, ergo etiam causat gravem obligationem restituendi.

R. *Ad 1.* Omnis injuria exigit reparationem damni plenè voluntariè illati, C. secus N.

*Ad 2. N. Assumptum:* æquitas naturalis exigit, ut res pereat Domino, nisi alius sit causa perfectè voluntaria damni, aut se ex contractu ad damnum reparandum obligarit, neutrum hic est.

*Ad 3.* Vel res, quam ex præsumpto Domini consensu accepisti, adhuc existit in se, vel æquivalenter, eò quòd propter eam peperceris rei tuæ, & tunc obligaris ex re accepta: si casu perit, ad nihil teneris, non ex re accepta, quia nihil ejus existit, nec factus es ex ea ditior, neque ex injusta damnificatione, quia fecisti id bonâ fide absque omni culpa, Domino, ut prudenter putabas, non invito.

*Ad 4.* Occidens canem Titii cum animo satisfaciendi se obligat ex interpretativo contractu ad restituendum, aliàs enim non excusaretur à mortali, infertque damnum plenè voluntariè, sicut & ille, qui scienter aufert aureum, etsi putet eum esse materiam levem. Unde patet etiam Responsio ad 5.

*Ad 6. N. C.* pœna purgatorii respectu gehennæ & fori alterius vitæ est quid leve, sicut & excommunicatio minor quid leve reputatur: econtrà obligatio gravis restituendi est quid grave respectu hujus vitæ & culpæ veniali improporionatum.

8. QUÆR. III. Quæ culpa in contractu vel officio

officio admissa obliget ad restitutionem? R. communior sententia docet, quòd contractus cedentes in solam utilitatem accipientis, velut commodarum, obligent ex culpa levissima juridica, C. unico de commod. contractus cedentes in utilitatem utriusque, ut e locatio, ex levi, L. contractus de reg. juris, contractus cedentes in utilitatem solius dantis velut depositum, ex dolo & culpa lata, l. cit. idque ante sententiam iudicis etiam in foro conscientiae, etsi nulla intercedat culpa Theologica. Rationem dant, quòd hæ leges sint iustæ, & homines saltem virtualiter intendant contrahere juxta præscriptum harum legum; ergo vi contractus obligantur ex sola culpa juridica à legibus expressa, etsi nulla adsit culpa Theologica, estque conforme æquitati naturali, ut eò exactior diligentia adhibeatur in servanda re aliena, quò plus commodi ex ea percipitur; nihilominus probabilissimum est in foro conscientiae, ante iudicis sententiam neminem obligari ad compensationem damni ex sola culpa juridica, secluso speciali pacto assurationis, sed omnino requiritur culpa Theologica, uti explicatum est qu. preced. sive contractus vel officium cedant in utilitatem dantis sive accipientis aut utriusq; Sa. I. culpa n. 2. Henriq. de irregul. c. 25. Sotus l. 5. de justit. q. 7. a. 2. Ledesma. Dian. p. 2. de cont. resol. 29. Lug. d. 8. nu. 106. Esparza. Haunold. tr. 2. c. 2. nu. 250. Reiffenst. Theol. mor. tr. 8. dis. 2. n. 41. 47. § seq. Sporer n. 234. § n. 240. La Croix hic nu. 177. vocat probabilem. Ratio est 1. Homines nec tenentur, nec volunt se juxta has leges, quas plurimi ignorant, obligare; sed secundum legem naturalem, quæ solùm obligat ad repa-

randum damnum ex culpa Theologica datum; nemo enim est, qui rei sibi commodatæ, locatæ vel in pignus datæ puret majorem ex justitia se custodiam habere debere, quam ipse Dominus rei suæ adhibere solet, scilicet ordinariam & humanam pro qualitate rei magis vel minus pretiosæ, in majus vel minus commodum concessæ. 2. Hæ leges vel sunt merè pœnales, non obligantes in conscientia ante sententiam, vel in tanto rigore non sunt receptæ aut contrario usu præscriptæ. 3. Advocati, Medici, Chirurghi, Artifices, famuli alique similes obligantur ex contractu cedente in utilitatem utriusque (verè enim operam suam erga stipendium locant alteri) & tamen non tenentur ex sola culpa juridica levi, sed requiritur lata Theologica, ut fatentur plerique, ergo nec alii. Et Ratio à priori est, quia nemo in suo munere vel servitio (præscindendo à speciali promissione) censetur se obligare ad diligentiam exquisitissimam, sed tantum ad moralem & humanam, qualem adhiberet in negotio vel re propria, hanc autem diligentiam si quis advertenter non adhibeat in materia gravi, peccat graviter, & habet culpam Theologicam, ex qua tenebitur ad omne damnum, & non aliter. 4. Commodatarii, locatarii, &c. ad nihil obligantur, si res v. g. equus commodatus vel locatus pereat mero casu; sed si non intercedat culpa Theologica, quoad conscientiam, verè res casu perit; ergo. Ex dictis deduces Regulam generalem: *quod extra specialem contractum assurationis res semper pereat suo Domino, nisi perierit ex alterius culpa Theologica.* Dixi tamen ante sententiam, nam post sententiam judicis om-

om-

omnes communiter docent te obligari ad reparandum damnum ex sola culpa juridica, etiam si Theologica non intercesserit, quia sententia Judicis est justa & conformis legibus; ergo obligat etiam in foro conscientiae, eò quòd damnificatus ex sententia acquisiverit verum jus ad rem.

QUÆR. IV. Qualiter ad restitutionem obligetur, qui indirectè damnificat, seu qui alterius damnum quidem non intendit, prævidet tamen illud ad suam actionem secuturum? 10

R. Ut talis restituere obligetur, debet damnum non tantum esse prævisum, sed & actio ab ipso posita physicè vel moraliter in damnum prævisum influere; nam, si illud non ex ipsius actione, sed aliunde sequatur, ipse non est causa damni, per consequens nec obligatus illud reparare, etiam si præviderit aut etiam intenderit, v. g. occidisti Petrum, quod homicidium prævides imputandum Paulo propter inimicitias, quas Paulus habuit cum Petro, ad nihil teneris Paulo ratione imputationis, quamvis illam intenderis; quia sola interna intentio non causat obligationem restitutionis, sed Physicus vel moralis influxus in damnum; tua autem actio hoc casu non fuit in imputationem; non etiam ideò occisio Petri imputatur Paulo, quia tu occidisti, sed quia Paulus habuit inimicitias cum Petro; econtra, si usus es vestibus aut gladio Pauli, sepelivisti occisum in horto vel cella Pauli, teneris ad omne damnum ex imputatione homicidii emergens, quia actio tua seu usus vestium & talis sepultura est causa, quòd homicidium imputetur Paulo; inò, quamvis non sis causa imputationis, debes tamen resarcire illa, quæ Paulus

lus

lus propter tuum homicidium debuit restituere hæredibus Petri; cùm enim ipse loco tuî innocenter satisfecerit, teneris eum servare indemnem. Ex dictis pro praxi

11. Inferes seqq. 1. Ut quis obligetur ad restitutionem, debet ipsi damnum esse voluntarium, & saltem in confuso prævisum, v. g. incendisti ædes, teneris ad omnem supellectilem in eis contineri solitam & simul exustam, quia hanc satis in confuso cognovisti, non verò ad ea, quæ per accidens in ea existunt, & nullatenus à te sunt cognita.

2. Si confringas vas fictile, vel occidas animal pretiosum invincibiliter credens esse levis momenti, non peccas mortaliter, nec teneris plus restituere, quàm credebas valere; quia plus voluntariè non damnificasti; idem est, si projicias gemmam, quam credebas esse vitrum. Si verò dubites, an res, quam frangis vel projicis, non habeat fortè occultum aliquem valorem tibi incognitum; teneris restituere, quantum res valet, quia totum damnum tibi est voluntarium.

3. Occidisti equum, quem putabas esse tuî inimici, cùm sit amici, ad nihil teneris, non inimico, quia hunc non damnificasti, neque amico, quia hunc non damnificasti voluntariè, ex eadem causa *Tamb.* & alii apud *Viva opusc. 1. 9. 3. a. 3.* dicunt te ad nihil teneri, si volens occidere Titium, occidas Cajum: probabilius tamen videtur per ejusmodi homicidium pollui Ecclesiam, quia, etsi illud non sit formaliter injuriosum occiso, est tamen formaliter injuriosum loco sacro, an verò talis incurrat irregularitatem, dicam infra.

4. Si

4. Si scias te in ebrietate solere damna inferre, & nihilominus te inebries, obligaris inde secuta compensare, quia sunt sufficienter prævisæ & voluntaria in causa.

5. Si volens occidere feram cum levi negligentia occidas hominem; vel ex simili negligentia incautè custodisti venenum, ex quo moritur inimicus à te ad necem quæsitus; rem levem furaris ab avaro, quem prævides aut intendis ex dolore rei amissæ moriturum; probabiliùs non contrahis onus restitutionis; quia ad hoc non sufficit sola nocendi intentio, sed requiritur actio externa contra justitiam, quæ physicè vel moraliter sit causa sufficiens & efficax damni illati; atque in casibus propositis actio externa est levis, parùmque vel nihil in damnum influit; ita *Less. Sanch. Tamb. lib. 6. f. 126. P. 8. f. 322. Sporer. n. 55.* contra *Lugo & alios.* Neque obstat, quòd affectus internus sit mortaliter injustus: nam Judex putans se ferre sententiam injustam, cum tamen sit justa, est graviter injustus internè, ad nullam tamen obligatur restitutionem, quia actio externa non fuit causa damni; atque in casibus positis levis negligentia vel furtum leve non sunt causa mortis securæ, sed potiùs casus vel nimia avaritia, ergo.

6. Qui per levia furta sive ad-sive inadvertenter complevit materiam gravem, tenetur sub mortali ad restitutionem, sive ex furtis sit factus ditior, sive non: idem est, si accepit ex licentia falsò præsumpta, patet ex q. 2.

7. Si fureris res Titio commissas, prævidens aut etiam intendens, ut furtum Titio imputetur, non teneris ad damna Titio ex imputatio-

ne

ne emergentia, quia furtum tuum non est causa imputationis; non enim ideo imputatur Titio, quia tu furatus es, sed quia res Titio fuit commissa, & liberum ad eam habuit accessum; idem est, si forniceris cum amasia Titii, prævidens fornicationem Titio ob familiaritatem cum amasia imputandam, si tamen obinde Titius cogatur alere prolem tuam, quoad hoc teneris eum servare indemnem, quia innocens fecit expensas, ad quas tu obligabaris; si verò es causa imputationis ponendo v. g. infantem ad ædes Titii cum scedula, quòd Titius sit pater, &c. teneris reparare omne damnum & infamiam Titio inde secutam; sola tamen depositio infantis ad ædes Titii non est sufficiens causa imputationis, quia ea imputatio ut plurimum inde non sequitur.

8. Si habeas rem alienam ex contractu cedente in solam tuam utilitatem, & res sit pretiosior tuâ, nec possis salvare utramque, teneris eam præferre rei tuæ, ita tamen, ut Dominus teneatur tibi rem tuam viliores compensare, quia utiliter gessisti rem Domini; si tamen res tua sit alicujus momenti, & prudenter credas illam tibi non compensandam, non teneris rem alienam præponere, quia non censeris per contractum te voluisse obligare ad conservandam rem alienam cum tanto tuo damno.

9. Si equus aut alia res tibi commodata pereat casu, aut sine culpa Theologica gravi, ad nihil teneris ante sententiam; quòd si fueris in mora culpabili, equum scilicet determinato tempore non restituendo, aut ad usum non concessum adhibendo, plerique te obligant ad casum etiam fortuitum; sed etiam tunc plerumque

que adest culpa Theologica gravis, quæ si absit, non est obligatio gravis. Si rem commodatam vel locatam remittas per nuntium, qui communiter creditur fidelis, si hic rem retineat, ad nihil teneris, secus, si ejus fidelitas tibi merito debeat esse suspecta.

10. Res mutuo accepta, etiamsi casu & absque omni tua culpa pereat, tibi perit, quia per mutuum acquisieras rei dominium, res autem perit suo Domino.

11. An & qualiter ad restitutionem teneatur, qui rem alienam mutuo, commodato vel furto acceptam in extrema necessitate consumit, dixi *Cas. 32. num. 6.*

12. Confessarius ex crassa & mortaliter culpabili negligentia vel ignorantia admonens vel suadens restituere, quando non est restituendum, aut consulens non restituere, quando est restituendum, tenetur consilium revocare, & si non possit, obligatur ad omne damnum pœnitenti vel alteri ratione sui consilii obveniens; quia per tale consilium est causa injusta damni; si positivè non suadeat, sed culpabiliter negligat monere pœnitentem de restitutione, ad nihil tenetur, non pœnitenti, quia hunc non damnificavit, nec creditori pœnitentis, quia huic ex justitia non erat obligatus procurare solutionem per monitionem pœnitentis; si pœnitens interroget, an hoc vel illo casu facienda sit restitutio, & silentium Confessarii habeat pro responso negativo, sicque restitutionem debitam omittat, omninò tenebitur Confessarius de damno, quia illud tacitè consulit. *Viva Opusc.*

1. Q. 1. a. 3.

CASUS